

LLIBRE VI

LES SANCIONS PENALS A L'ESGLÉSIA

PART I

ELS DELICTES I LES PENES EN GENERAL

TÍTOL I

LA PUNICIÓ DELS DELICTES EN GENERAL

1311 § 1. L'Església té dret originari i propi a castigar amb sancions penals als fidels que hagin comès delictes.

§ 2. Qui presideix en l'Església ha de custodiar i promoure el bé de la mateixa comunitat i de cadascun dels fidels amb la caritat pastoral, l'exemple de la vida, el consell i l'exhortació, i, si fos necessari, també amb la imposició o la declaració de penes, d'acord amb els preceptes de la llei, que han d'aplicar-sempre amb equitat canònica, i tenint present el restabliment de la justícia, l'esmena del reu i la reparació de l'escàndol.

1312 § 1. En l'Església, les sancions penals són:

- 1.er les penes medicinals o censures, indicades als cc. 1331-1333;
- 2.^{on} les penes expiatòries, de què tracta el c. 1336.

§ 2. La llei pot establir altres penes expiatòries, que privin un fidel d'algun bé espiritual o temporal, i que estiguin conformes amb el fi sobrenatural de l'Església.

§ 3. Hom empra, a més, remeis penals i penitències, indicats en els cc. 1339 i 1340: aquells, sobretot, per a prevenir els delictes; aquestes, més aviat per a aplicar-les en lloc d'una pena, o per augmentar-la.

TÍTOL II

LA LLEI PENAL I EL PRECEPTE PENAL

1313 § 1. Si la llei canvia després d'haver estat comès el delicte, ha de ser aplicada la llei més favorable al reu.

§ 2. Si una llei posterior n'abroga una altra d'anterior, o, almenys, en suprimeix la pena, aquesta cessa immediatament.

1314 Ordinàriament la pena és *ferendae sententiae*, de manera que solament obliga el reu des que li ha estat imposada; però, quan la llei o el precepte ho estableixen expressament, és *latae sententiae*, de manera que hi incorre *ipso facto* qui comet el delicte.

1315 § 1. Qui té potestat per donar lleis penals, pot també protegir amb una pena convenient una llei divina.

§ 2. El legislador inferior, tot tenint present el c. 1317, pot, a més:

- 1.er protegir amb una pena convenient la llei promulgada per una autoritat superior, respectant els límits de la seva competència per raó del territori o de les persones;
- 2.^{on} afegir altres penes a les ja establertes per la llei universal contra algun delictes;
- 3.er determinar o bé fer obligatòria la pena que en la llei universal està establerta com indeterminada o facultativa.

§ 3. La llei pot determinar la pena o deixar la seva determinació a la prudent estimació del jutge.

1316 Que els Bisbes diocesans tinguin cura que, tant com sigui possible en la mesura, les lleis penals siguin donades de manera uniforme per a un mateix Estat o regió.

1317 Les penes, han de ser establertes només en la mesura que siguin verament necessàries per a proveir millor a la disciplina eclesiàstica. L'expulsió de l'estat clerical no pot ser establerta pel legislador inferior.

1318 Hom no estableixi penes *latae sententiae*, si no és per ventura contra alguns delictes dolosos especials que puguin causar un escàndol més greu, o no puguin castigar-se eficaçment amb penes *ferendae sententiae*; i no s'han d'establir censures, especialment l'excomunió, si no és amb màxima moderació, i només contra els delictes d'especial gravetat.

1319 § 1. En la mesura que algú, en virtut de la seva potestat de règim, pot imposar preceptes en el fur extern segons les disposicions dels cc. 48-58, pot també comminar mitjançant precepte amb penes determinades, llevat de les expiatòries perpètuas.

§ 2. Si, després diligent reflexió, ha d'imposar-se un precepte penal, cal observar tot el que s'estableix en els cc. 1317 i 1318.

1320 En tot allò que els religiosos depenen de l'Ordinari del lloc, aquest pot castigar-los amb penes.

TÍTOL III

EL SUBJECTE PASSIU DE SANCIONS PENALS

1321 § 1. Tota persona és considerada innocent mentre hom no provi el contrari.

§ 2. Que ningú no sigui castigat, llevat que la violació externa que ha comès, d'una llei o d'un precepte, li sigui greument imputable per dol o per culpa.

§ 3. Queda subjecte a la pena establerta per una llei o per un precepte qui els infringí deliberadament; qui ho féu per omissió de la deguda diligència, no ha de ser castigat, llevat que la llei o el precepte disposin altrament.

§ 4. Comesa la infracció externa, hom en presumeix la imputabilitat, si no consta el contrari.

1322 Cal tenir per incapaços de cometre un delictes aquells que habitualment estan mancats de l'ús de raó, encara que hagin infringit una llei o un precepte quan semblaven sans.

1323 No queda subjecte a cap pena qui, quan infringí una llei o precepte:

- 1.er encara no havia complert setze anys;
- 2.^{on} ignorava sense culpa que estava infringint una llei o precepte; i hom equipara a la ignorància la inadvertència i l'error;
- 3.er obrà per violència, o per un cas fortuït que no podia preveure o que, un cop previst, no podia evitar;
- 4.^{rt} actuà coaccionat per una por greu, encara que ho fos només relativament, o per una necessitat o per a evitar un perjudici greu, si no és que l'acte era intrínsecament dolent o redundava en dany per a les ànimes;
- 5.^è actuà en defensa legítima contra un agressor injust de si mateix o d'altri, tot guardant la deguda moderació;
- 6.^è li mancava l'ús de la raó, sens perjudici del que prescriuen els cc. 1324, § 1, 2.^{on}, i 1326, § 1, 4.^{rt};
- 7.^è cregué sense culpa que hi concorria alguna de les circumstàncies indicades als nn. 4.^{rt} o 5.^è.

1324 § 1. L'infractor no queda eximit de la pena, però hom ha d'atenuar la pena establerta en la llei o en el precepte, o emprar una penitència en el seu lloc, quan el delictes fou comès:

- 1.er per aquell que tenia només un ús imperfecte de raó;
- 2.^{on} per aquell a qui mancava l'ús de la raó a causa de l'embriaguesa o d'una altra perturbació semblant de la ment, de la qual fou culpable, i restant ferm allò que prescriu el c. 1326, § 1, 4.^{rt};
- 3.er per un impuls greu de passió, però que no precedí, fins a impedir-los, qualsevol deliberació de la ment i consentiment de la voluntat, sempre que la passió no hagués estat provocada o fomentada voluntàriament;
- 4.^{rt} per un menor d'edat, que havia complert setze anys;
- 5.^è per aquell que actuà coaccionat per una por greu, encara que ho fos només relativament, o per una necessitat o per a evitar un perjudici greu, si el delictes és intrínsecament dolent o redunda en dany per a les ànimes;
- 6.^è per aquell que actuà en defensa legítima contra un agressor injust de sí mateix o d'altri, però sense guardar la moderació deguda;
- 7.^è contra algú que el provocà greument i injustament;
- 8.^è per aquell que, erròniament però culpablement, cregué que hi concorria alguna de les circumstàncies indicades al c. 1323, n. 4.^{rt} o 5.^è;
- 9.^è per aquell que, sense culpa, ignorava que la llei o el precepte comportaven una pena;
- 10.^è per aquell que obrà sense una imputabilitat plena, sempre que aquesta continués essent greu.

§ 2. El jutge pot fer el mateix si hi concorre qualsevol altra circumstància que disminueixi

la gravetat del delictes.

§ 3. En les circumstàncies enumerades en el § 1, el reu no queda obligat per les penes *latae sententiae*, però, per tal d'aconseguir la seva esmena o de reparar l'escàndol, se li poden imposar penes més benignes o se li poden aplicar penitències.

1325 En aplicar les prescripcions dels cc. 1323 i 1324, mai no pot tenir-se en compte la ignorància crassa, supina o afectada.

1326 § 1. El jutge pot castigar amb una major gravetat que l'establerta en la llei o en el precepte:

1.er el qui, després d'una condemna o una declaració de pena, continua delinquent de tal manera que per les circumstàncies pugui prudentment inferir-se'n la pertinència en la mala voluntat;

2.^{on} el qui està constituït en alguna dignitat, o abusà de la seva autoritat o ofici per a cometre el delictes;

3.er el reu que, quan s'establí una pena per a un delictes culpós, preveí el que hauria de succeir, i tanmateix no prengué, per a evitar-ho, les precaucions que hauria emprat qualsevol persona diligent.

4.^{rt} el qui hagi delinquit en estat d'embriaguesa o d'una altra pertorbació de la ment, que s'hagin provocat intencionadament per a cometre o per a excusar el delictes, o per passió voluntàriament excitada o fomentada.

§ 2. En els casos de què tracta el § 1, si la pena establerta és *latae sententiae*, s'hi pot afegir una altra pena o penitència.

§ 3. En els mateixos casos, si la pena està establerta com facultativa esdevé obligatòria.

1327 A més dels casos de què tracten els 1323-1326, la llei particular pot establir d'altres circumstàncies eximents, atenuants o agreujants, tant com a norma general com per a cada delictes. També poden establir-se en el precepte circumstàncies que eximeixin de la pena establerta pel precepte, la disminueixin o l'agreguin.

1328 § 1. Aquell que féu o ometé alguna cosa per a cometre un delictes, però, independentment de la seva voluntat, no arribà a consumir-lo, no queda subjecte a la pena establerta contra el delictes consumat, si no és que la llei o el precepte disposen altrament.

§ 2. Si els actes o omissions condueixen per llur pròpia natura a l'execució del delictes, l'autor pot ser castigat amb una penitència o remei penal, si no és que, un cop començada la realització del delictes, n'hagués desistit voluntàriament. Però, si hi havia hagut escàndol o un altre dany greu o perill, l'autor, encara que n'hagués desistit espontàniament, pot ser castigat amb una pena justa, però sempre més lleu que l'establerta per al delictes consumat.

1329 § 1. Els qui amb la mateixa intenció delictiva cooperen en un delictes, sense que la llei o el precepte digui expressament si hi ha establertes les penes *ferendae sententiae* contra l'autor principal, queden sotmesos a les mateixes penes, o a d'altres de la mateixa o menor gravetat.

§ 2. Els còmplices no citats en la llei o en el precepte incorren en la pena *latae sententiae* corresponent a un delict, sempre que aquest no s'hagi comès sense el seu ajut i que la pena sigui de tal natura, que també els pugui afectar; en cas contrari, poden ser castigats amb penes *ferendae sententiae*.

1330 Hom considera no consumat el delict que consisteix en una declaració o en una altra manifestació de voluntat, de doctrina o de ciència, si ningú no s'assabenta d'aquella declaració o manifestació.

TÍTOL VI

LES PENES I LES ALTRES PUNICIONS

CAPÍTOL I

LES CENSURES

1331 § 1. Hom prohibeix a l'excomunicat:

- 1.er la celebració del Sacrifici eucarístic i dels altres sacraments;
- 2.^{on} rebre els sacraments;
- 3.er administrar els sacraments i celebrar les altres cerimònies de culte litúrgic;
- 4.^{rt} tenir qualsevol part activa en les celebracions anteriorment enumerades;
- 5.^è exercir oficis, càrrecs, ministeris i funcions eclesiàstics;
- 6.^è realitzar actes de règim.

§ 2. Quan l'excomunió *ferendae sententiae* ha estat imposada o la *latae sententiae* ha estat declarada, el reu:

- 1.er si volia actuar contra allò que prescriu el § 1, 1.er-4.^{rt}, ha de ser rebutjat o ha de cessar la cerimònia litúrgica, llevat que sigui obstacle una causa greu;
- 2.^{on} realitza invàlidament els actes de règim, que segons el § 1, 6.^è, són il·lícits;
- 3.er li és prohibit de gaudir dels privilegis que anteriorment li hagin estat concedits;
- 4.^{rt} no adquireix les retribucions que tingui per títol merament eclesiàstic;
- 5.^è és inhàbil per obtenir oficis, càrrecs, ministeris, funcions, drets, privilegis i títols honorífics.

1332 Aquell que queda en entredit, està subjecte a les prohibicions enumerades en el c. 1331, § 1, nn. 1.er-4.^{rt}.

§ 2. La llei o el precepte, però, poden definir l'entredit de manera que es prohibeixin al reu només algunes determinades accions de les què tracta el c. 1331, § 1, nn. 1.er-4.^{rt}, o alguns altres drets determinats.

§ 3. També en el cas de l'entredit s'ha d'observar allò que prescriu el c. 1331, § 2, 1.er.

1333 § 1. La suspensió prohibeix:

- 1.er tots o alguns dels actes de la potestat d'orde;

- 2.^{on} tots o alguns dels actes de la potestat de règim;
- 3.er l'exercici de tots o d'alguns drets o funcions inherents a un ofici.

§ 2. En la llei o en el precepte s'hi pot establir que, després de la sentència o del decret que imposen o declaren la pena, el qui ha sofert una suspensió no pugui realitzar vàlidament actes de règim.

§ 3. La prohibició mai no afecta:

- 1.er els oficis o la potestat de règim que no estan sota la potestat del superior que estableix la pena;
- 2.^{on} el dret d'habitació que tingui el reu per raó del seu ofici;
- 3.er el dret d'administrar els béns pertanyents a l'ofici del qui ha sofert la suspensió, si la pena és *latae sententiae*.

§ 4. La suspensió que prohibeix de percebre els fruits, el sou, les pensions o una altra remuneració, comporta l'obligació de restituir allò que s'hagués percebut il·legítimament, encara que fos de bona fe.

1334 § 1. Dins els límits establerts en el cànon precedent, l'abast de la suspensió es determina o per la llei mateixa o pel precepte, o per la sentència o decret amb els quals és imposada la pena.

§ 2. La llei, però no el precepte, pot establir una suspensió *latae sententiae* sense afegir cap determinació o límit; tal pena produeix tots els efectes enumerats en el c. 1333 § 1.

1335 § 1. L'autoritat competent, en imposar o declarar la censura en el procés judicial o per decret extrajudicial, pot també imposar les penes expiatòries que consideri necessàries per restablir la justícia o reparar l'escàndol.

§ 2. Si la censura prohibeix celebrar sagraments o sacramentals, o realitzar actes de potestat de règim, la prohibició queda suspesa tantes vegades com calgui per atendre els fidels en perill de mort; i, si la censura *latae sententiae* no ha estat declarada, se suspèn també la prohibició quan un fidel demana un sagrament o un sacramental o un acte de potestat de règim; i és lícit demanar-los per qualsevol causa justa.

CAPÍTOL II

LES PENES EXPIATÒRIES

1336 § 1. Les penes expiatòries, que poden afectar el delinqüent perpètuament o per un temps determinat o indeterminat, a més d'altres que la llei pugui establir, són les que s'indiquen en els §§ 2-5.

§ 2. El mandat:

- 1.er de residir en un determinat lloc o territori;
- 2.^{on} de pagar una multa pecuniària o suma monetària per als fins de l'Església, segons les normes determinades per la Conferència Episcopal.

§ 3. La prohibició:

- 1.er de residir en un determinat lloc o territori;
- 2.^{on} d'exercir, en qualsevol lloc o en un determinat lloc o territori o fora d'ells, algun o qualssevol oficis, càrrecs, ministeris o funcions, o algunes concretes activitats inherents als oficis o càrrecs;
- 3.er de realitzar qualsevol o determinats actes de potestat d'orde;
- 4.^{rt} de realitzar qualsevol o determinats actes de potestat de règim;
- 5.^è d'exercitar algun dret o privilegi, o d'usar distintius o títols;
- 6.^è de gaudir de veu activa o passiva en les eleccions canòniques, o de prendre part amb dret de vot en els consells o en els col·legis eclesials;
- 7.^è d'usar el vestit eclesiàstic o l'hàbit religiós.

§ 4. La privació:

- 1.er de tots o de determinats oficis, càrrecs, ministeris o funcions, o d'algunes concretes activitats inherents als oficis o als càrrecs;
- 2.^{on} de la facultat de oir confessions o de la facultat de predicar;
- 3.er de la potestat de règim delegada;
- 4.^{rt} d'algun dret o privilegi, o de distintius o títol;
- 5.^è de la totalitat o d'una part de la remuneració eclesiàstica, segons les normes establertes per la Conferència Episcopal, sense que això afecti allò que prescriu el c. 1350 § 1.

§ 5. L'expulsió de l'estat clerical.

1337 § 1. La prohibició de residir en un lloc o un territori determinats pot ser imposada tant als clergues com als religiosos; el mandat de residir pot ser imposat als clergues seculars, i, dins dels límits de llurs constitucions, als religiosos.

§ 2. Per a imposar l'obligació de residir en un lloc o un territori determinats cal el consentiment de l'Ordinari d'aquell lloc, si no és que es tracta d'una casa destinada a fer-hi penitència o a esmenar-s'hi els clergues també extradiocesans.

1338 § 1. Les **penes expiatòries** enumerades en el c. 1336 mai no afecten les potestats, oficis, càrrecs, drets, privilegis, facultats, gràcies, títols o distintius que no estan sota la potestat del Superior que estableix la pena.

§ 2. No pot haver-hi privació de la potestat d'orde, sinó només la prohibició d'exercir aquella potestat o alguns dels seus actes; tampoc no pot haver-n'hi dels graus acadèmics.

§ 3. Sobre les prohibicions indicades en el c. 1336 § 3, s'ha de seguir la norma que estableix el c. 1335 § 2 per a les censures.

§ 4. Només poden ser *latae sententiae* les penes expiatòries indicades com a prohibicions en el c. 1336, § 3, o bé altres que tal vegada hagin estat establertes per llei o per precepte.

§ 5. Les prohibicions de què tracta el c. 1336 § 3, no ho són mai sota pena de nul·litat.

ELS REMEIS PENALS I LES PENITÈNCIES

1339 § 1. L'Ordinari pot, personalment o mitjançant una altra persona, amonestar aquell que es troba en una ocasió pròxima de cometre un delictes, o sobre el qual, després de feta la investigació, recau la sospita greu que ha comès un delictes.

§ 2. L'Ordinari pot reprendre, d'una manera proporcionada a les circumstàncies de la persona i del fet, aquell que amb la seva conducta provoca un escàndol o una pertorbació greu de l'ordre.

§ 3. Ha de quedar sempre constància de l'amonestació i de la reprensió, almenys per algun document que es conservi en l'arxiu secret de la cúria.

§ 4. Si a algú li han estat fetes inútilment una o diverses amonestacions o reprensions, o si d'elles no cal esperar efecte, que l'Ordinari doni un precepte penal, en el qual ha de prescriure amb precisió què és el que ha de fer-se o evitar-se.

§ 5. Si ho requereix la gravetat del cas, i especialment si algú es troba en perill de reincidir en un delictes, l'Ordinari, fins i tot endemés de les penes imposades o declarades per sentència o decret conforme a dret, que el sotmeti a vigilància de manera determinada per decret singular.

1340 § 1. La penitència, que pot imposar-se en el fur extern, consisteix a haver de fer una obra de religió, de pietat o de caritat.

§ 2. Que no s'imposi mai una penitència pública per una transgressió oculta.

§ 3. Segons la seva prudència, l'Ordinari pot afegir penitències al remei penal de l'amonestació o de la reprensió.

TÍTOL V

L'APLICACIÓ DE LES PENES

1341 L'Ordinari ha de promoure el procediment judicial o administratiu per a imposar o declarar penes quan hagi vist que ni els mitjans de la sol·licitud pastoral, sobretot la correcció fraterna, ni l'amonestació, ni la reprensió no basten per a restablir la justícia, aconseguir l'esmena del reu i reparar l'escàndol.

1342 § 1. Quan justes causes dificulten fer un procés judicial, la pena pot imposar-se o declarar-se per decret extrajudicial, tot observant el c. 1720, especialment pel que fa al dret de defensa i a la certesa moral en l'ànim de qui doni el decret d'acord amb el c. 1608. En qualsevol cas, els remeis penals i les penitències poden aplicar mitjançant un decret.

§ 2. No es poden imposar o declarar per mitjà d'un decret penes perpètuas, ni tampoc aquelles altres que la llei o el precepte que les estableix prohibeixi d'aplicar mitjançant un decret.

§ 3. Allò que la llei o el precepte prescriuen sobre el jutge, respecte a la imposició o la declaració d'una pena en judici, s'aplica també al Superior que imposa o declara una pena

mitjançant un decret extrajudicial, si no consta una altra cosa i no es tracta de prescripcions que només facin referència al procediment.

1343 Si la llei o el precepte atorguen al jutge la facultat d'aplicar o no una pena, que el jutge, salvat allò que prescriu el c. 1326 § 3, defineixi el cas segons la seva consciència i prudència, d'acord amb el que exigeixen la restitució de la justícia, l'esmena del reu i la reparació de l'escàndol; el jutge, però, pot també en aquests casos, si convé, mitigar la pena o substituir-la per una penitència.

1344 Encara que la llei emprí paraules preceptives, el jutge, segons la seva consciència i prudència, pot:

1.er diferir a un temps més oportú la imposició de la pena, si hom preveu mals majors per haver castigat precipitadament el reu, llevat que urgeixi la necessitat de reparar l'escàndol;

2.^{on} abstenir-se d'imposar la pena, o imposar una pena més benigna o una penitència, si el reu s'ha redreçat i ha reparat l'escàndol i el dany potser causat, o si ja ha estat prou castigat per l'autoritat civil o hom preveu que ho serà;

3.er suspendre l'obligació d'observar una pena expiatòria si es tracta del primer delicte comès pel reu que fins aleshores hagués viscut irreprotxablement, i no urgeixi la necessitat de reparar l'escàndol, de manera que, si el reu torna a delinquir dins d'un termini determinat pel jutge mateix, compleixi la pena deguda pels dos delictes, si no és que, mentrestant, ha transcorregut el temps necessari per a la prescripció de l'acció penal pel primer delicte.

1345 Sempre que el delinqüent tingués només ús imperfecte de la raó, o hagués comès el delicte per necessitat, o per por greu o impuls de la passió, o, llevat d'allò que prescriu el c. 1326 § 1, 4.^{rt}, per embriaguesa o una altra pertorbació semblant de la ment, el jutge també pot abstenir-se d'imposar-li cap càstig si considera que pot contribuir millor a la seva esmena d'una altra manera; però el reu ha de ser castigat si d'una altra manera no fos possible proveir a la restauració de la justícia i a la reparació de l'escàndol tal vegada causat.

1346 § 1. Ordinàriament han de ser tantes les penes quants són els delictes.

§ 2. Però, quan un reu hagi comès diversos delictes, si l'acumulació de penes *ferendae sententiae* sembla excessiva, queda a la prudent discreció del jutge moderar les penes dins d'uns límits equitatius i sotmetre'l a vigilància.

1347 § 1. No pot imposar-se vàlidament una censura, si el reu abans no ha estat amonestat almenys un cop per tal que cessi en la contumàcia, tot donant-li un temps convenient per a la seva correcció.

§ 2. Hom considera que ha cessat de la seva contumàcia el reu que s'hagi penedit veritablement del delicte, i que, a més, hagi reparat convenientment l'escàndol i el dany o, almenys, hagi promès seriosament de fer-ho.

1348 Quan el reu és absolt de l'acusació, o no li és imposada cap pena, l'Ordinari pot

contribuir al bé del reu i al bé públic amb les amonestacions oportunes o altres maneres de sol·licitud pastoral, o també, si és oportú, amb remeis penals.

1349 Si la pena és indeterminada i la llei no disposa una altra cosa, el jutge en la determinació de les penes triï les que siguin proporcionades a l'escàndol causat i a la gravetat del dany; però no ha d'imposar les penes més greus si no és que ho requereix absolutament la gravetat del cas; i no pot imposar penes perpètuas.

1350 § 1. En imposar penes a un clergue, hom ha de procurar sempre que no li manqui el necessari per a l'honesta sustentació, si no és que es tracta de l'expulsió de l'estat clerical.

§ 2. Tanmateix, que l'Ordinari procuri proveir de la millor manera possible a la necessitat d'aquell que, havent estat expulsat de l'estat clerical, es trobi en una situació de veritable indignència a causa d'aquesta pena, però queda exclòs el nomenament per a un ofici, ministeri o càrrec.

1351 La pena obliga el reu en qualsevol lloc, també quan hagi cessat el dret de qui constituï, imposà o declarà la pena, si no consta expressament una altra cosa.

1352 § 1. Si la pena prohibeix de rebre sagraments o sacramentals, la prohibició queda en suspens durant tot el temps en què el reu estigui en perill de mort.

§ 2. Queda en suspens totalment o parcialment l'obligació d'observar una pena *latae sententiae*, que no hagi estat declarada ni sigui notòria en el lloc on es troba el reu, en la mesura que aquest no pugui observar-la sense perill d'un greu escàndol o d'infàmia.

1353 Tenen efecte suspensiu l'apel·lació o el recurs contra les sentències judicials o els decrets que imposen o declaren qualsevol pena.

TÍTOL VI

LA REMISSIÓ DE LES PENES I LA PRESCRIPCIÓ DE LES ACCIONS

1354 § 1. A més d'aquells que s'enumeren en els cc. 1355-1356, poden també remetre aquella pena tots els qui poden dispensar d'una llei penal, o eximir d'un precepte que commina amb una pena.

§ 2. La llei o el precepte que estableix una pena també pot concedir a d'altres persones la potestat de remetre-la.

§ 3. Si la Seu Apostòlica es reservava per a ella mateixa o per a d'altres la remissió d'una pena, la reserva ha de ser interpretada estrictament.

1355 § 1. Poden remetre una pena establerta per la llei, si es tracta d'una pena *ferendae sententiae* ja imposada o d'una pena *latae sententiae* ja declarada i no reservada a la Seu

Apostòlica:

1.er l'Ordinari que promogué el judici per a imposar o declarar la pena o, mitjançant un decret, la imposà o declarà ell mateix o per mitjà d'una altra persona;

2.^{on} l'Ordinari del lloc en què es troba el delinqüent, després d'haver consultat, tanmateix, l'Ordinari de qui es tracta en el n. 1.er, llevat que això sigui impossible per circumstàncies extraordinàries.

§ 2. Poden remetre una pena establerta per llei, si es tracta d'una pena *latae sententiae* encara no declarada i no reservada a la Seu Apostòlica:

1.er l'Ordinari als seus súbdits;

2.^{on} l'Ordinari del lloc també als qui es troben en el seu territori o haguessin delinquit allà;

3.er qualsevol Bisbe, però només dins de la confessió sacramental.

1356 § 1. Poden remetre una pena *ferendae* o *latae sententiae* establerta mitjançant un precepte que no hagi estat dictat per la Seu Apostòlica:

1.er l'autor del precepte;

2.^{on} l'Ordinari que promogué el judici per imposar o declarar la pena, o la imposà o declarà mitjançant un decret personalment o per mitjà d'una altra persona;

3.er l'Ordinari del lloc en el qual es troba el delinqüent.

§ 2. Abans de procedir a la remissió, cal consultar aquell que donà el precepte o qui va imposar o declarar la pena, si no és impossible per circumstàncies extraordinàries.

1357 § 1. Restant en ferm les prescripcions dels cc. 508 i 976, el confessor pot remetre en el fur intern sacramental la censura *latae sententiae* d'excomunió o d'entredit que no hagi estat declarada, si resulta dur al penitent de romandre en estat de pecat greu durant el temps que calgui per tal que el Superior competent proveeixi.

§ 2. En concedir la remissió, el confessor ha d'imposar al penitent l'obligació de recórrer en el termini d'un mes, sota la pena de reincidència, al Superior competent o a un sacerdot que tingui aquella facultat, i d'atenir-se als seus mandats; mentrestant, que li imposi una penitència convenient i, en la mesura en què això urgeixi, la reparació de l'escàndol i del dany; el recurs pot fer-se també per mitjà del confessor, sense indicar el nom del penitent.

§ 3. Tenen el mateix deure de recórrer, quan hagi cessat el perill, aquells que, segons el c. 976, foren absolts d'una censura imposada o declarada, o reservada a la Seu Apostòlica.

1358 § 1. La remissió d'una censura només pot ser concedida al delinqüent que hagi cessat en la seva contumàcia, d'acord amb la norma del c. 1347 § 2; però no pot negar-se a aquell que hi hagi cessat, llevat d'allò que prescriu el c. 1361 § 4.

§ 2. Aquell que remet una censura pot proveir segons el c. 1348, o també imposar una penitència.

1359 Si algú està subjecte a diverses penes, la remissió val tan sols per a aquelles que s'expressen en el document de remissió; però la remissió general perdona totes les penes, excepte aquelles que el reu ocultà de mala fe en la petició.

1360 És *ipso iure* invàlida la remissió d'una pena obtinguda mitjançant violència, por greu o dol.

1361 § 1. La remissió també pot concedir-se a qui estigui absent, sota condició.

§ 2. La remissió en el fur extern ha de ser concedida per escrit, si no és que una causa greu aconsella una altra cosa.

§ 3. Que no sigui divulgada la petició de la remissió o la remissió mateixa, llevat en la mesura que això sigui útil per a la bona fama del reu, o necessari per a reparar l'escàndol.

§ 4. No s'ha de donar la remissió fins que, segons la prudent discreció de l'Ordinari, el reu hagi reparat el dany tal vegada causat; el reu pot ser urgit a aquesta reparació o restitució per mitjà d'una de les penes enumerades en el c. 1336 §§ 2-4, i això val també quan se li remet la censura d'acord amb el c. 1358 § 1.

1362 § 1. L'acció criminal s'extingeix per prescripció als tres anys, llevat que es tracti:

1.er dels delictes reservats a la Congregació per a la Doctrina de la Fe, que estan subjectes a normes especials;

2.^{on} restant ferm allò que prescriu el n. 1.er, de l'acció dels delictes dels quals tracten els cc. 1376, 1377, 1378, 1393 § 1, 1394, 1395, 1397 i 1398 § 2, la qual prescriu als set anys; o bé de l'acció dels delictes dels qual tracta el c. 1398 § 1, la qual prescriu als vint anys;

3.er dels delictes que no són castigats pel dret comú, si la llei particular determina un altre termini per a la prescripció.

§ 2. El temps per a la prescripció, llevat que s'estableixi una altra cosa en la llei, comença a comptar a partir del dia que el delicte fou comès o, quan es tracta d'un delicte continuat o habitual, a partir del dia que cessà.

§ 3. Citat el reu d'acord amb el c. 1723 o informat de la manera que preveu el c. 1507 § 3, de la presentació de l'escrit acusatori segons el c. 1721 § 1, se suspèn per tres anys la prescripció de l'acció criminal; passat aquest termini o interrompuda la suspensió a causa de la cessació del procés penal, de nou corre el temps per a la prescripció, que s'afegeix al ja transcorregut. Aquesta suspensió regeix igualment si, observat el c. 1720, n. 1.er, hom procedeix a la imposició o la declaració de la pena per decret extrajudicial.

1363 § 1. L'acció per a executar la pena s'extingeix per prescripció, si el decret judicial d'execució esmentat en el c. 1362 no ha estat notificat al reu dins dels terminis establerts en el c. 1651, que hauran de computar-se a partir del dia en què la sentència condemnatòria passà a cosa jutjada.

§ 2. Això mateix val, amb les degudes diferències, quan la pena s'imposa mitjançant un decret extrajudicial.

PART II

LES PENES PER A CADA DELICTE

TÍTOL I

ELS DELICTES CONTRA LA FE I LA UNITAT DE L'ESGLÉSIA

1364 § 1. L'apòstata de la fe, heretge o cismàtic, incorre en excomunió *latae sententiae*, quedant en ferm la prescripció del c. 194 § 1, n. 2.^{on}; pot ser castigat, a més, amb les penes de què tracta el c. 1336 § 1, nn. 2.^{on} i 3.er.

§ 2. Si ho requereix la contumàcia prolongada o la gravetat de l'escàndol, es poden afegir d'altres penes, sense exceptuar-ne l'expulsió de l'estat clerical.

1365 El qui, fora del cas que tracta el 1364 § 1, ensenya una doctrina condemnada pel Pontífex Romà o per un Concili Ecumènic, o rebutja pertinaçment la doctrina de què tracta el c. 752, i, havent estat amonestat per la Seu Apostòlica o per l'Ordinari, no se'n retracta, sigui castigat amb una censura i amb la privació de l'ofici; a aquestes sancions poden afegir-s'hi altres de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4.

1366 El qui recorre al Concili Ecumènic o al Col·legi dels Bisbes contra un acte del Romà Pontífex, ha de ser castigat amb una censura.

1367 Els pares, o aquells que ocupin llur lloc, que lliurin als seus fills perquè siguin batejats o educats en una religió acatòlica, han de ser castigats amb una censura o una altra pena justa.

1368 El qui, en un espectacle o reunió pública, en un escrit divulgat, o de qualsevol altra manera pels mitjans de comunicació social, profereix una blasfèmia, atempta greument contra els bons costums, injúria la religió o l'Església o els suscita odi o menyspreu ha de ser castigat amb una pena justa.

1369 El qui profana una cosa sagrada, moble o immoble, ha de ser castigat amb una pena justa.

TÍTOL II

ELS DELICTES CONTRA LES AUTORITATS ECLESIASTIQUES I CONTRA L'EXERCICI DELS CÀRRECS

1370 § 1. Aquell que atempta físicament contra el Pontífex Romà, incorre en excomunió *latae sententiae* reservada a la Seu Apostòlica; si es tracta d'un clergue, pot afegir-s'hi una altra pena, atesa la gravetat del delicte, sense excloure'n l'expulsió de l'estat clerical.

§ 2. El qui fa el mateix contra aquell que està investit del caràcter episcopal, incorre en entredit *latae sententiae*, i, si és clergue, també en suspensió *latae sententiae*.

§ 3. El qui empra la violència física contra un clergue o religiós, o contra un altre fidel, tot menyspreant la fe, l'Església, la potestat eclesiàstica o el ministeri, ha de ser castigat amb una pena justa.

1371 § 1. El qui desobeeix a la Seu Apostòlica, l'Ordinari o el Moderador quan manen o prohibeixen quelcom legítimament, i persisteix en la desobediència després d'haver estat amonestat, ha de ser castigat segons la gravetat del cas amb una censura, amb la privació de l'ofici o amb altres penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4.

§ 2. Aquell qui infringeix les obligacions que li han estat imposades com a conseqüència d'una pena, que sigui castigat amb les penes del c. 1336 §§ 2-4.

§ 3. Si algú comet perjuri en afirmar o prometre alguna cosa davant una autoritat eclesiàstica, ha de ser castigat amb una pena justa.

§ 4. El qui viola l'obligació de guardar el secret pontifici que sigui castigat amb les penes del c. 1336 §§ 2-4.

§ 5. El qui no hagi complert el deure d'executar una sentència executòria, o un decret penal executori, que sigui castigat amb una pena justa, sense excloure la censura.

§ 6. El qui omet la comunicació de la notícia del delictes, a la qual estava obligat per llei canònica, que sigui castigat d'acord amb el c. 1336 §§ 2-4, amb l'afegit d'altres penes segons la gravetat del delictes.

1372 Siguin castigats segons el c. 1336 §§ 2-4:

1.er els qui impedeixen la llibertat del ministeri, o l'exercici de la potestat eclesiàstica, o l'ús legítim de les coses sagrades o dels béns eclesiàstics, o bé terroritzen aquell que exercirà una potestat o ministeri eclesiàstic;

2.^{on} els qui impedeixen la llibertat de l'elecció o coaccionen l'elector o l'elegit.

1373 Aquell que suscita públicament l'aversion o l'odi contra la Seu Apostòlica o l'Ordinari, per raó d'algun acte de l'ofici o del càrrec eclesiàstic, o indueix a desobeir-los, ha de ser castigat amb l'entredit o amb d'altres penes justes.

1374 El qui s'inscriu en una associació que maquina contra l'Església ha de ser castigat amb una pena justa; el qui promou o dirigeix aquesta associació, ha de ser castigat amb l'entredit.

1375 § 1. Qualsevol que usurpi un ofici eclesiàstic ha de ser castigat amb una pena justa.

§ 2. S'equipara a la usurpació la retenció il·legítima després d'haver estat privat del càrrec o haver-ne cessat.

1376 § 1. Que sigui castigat amb penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4, quedant ferma l'obligació de reparar el dany:

1.er qui sostreu béns eclesiàstics o impedeix que siguin percebuts els seus fruits;

2.^{on} qui, sense la consulta, el consens o la llicència prescrits, o bé sense altre requisit imposat pel dret per a la validesa o per la licitud, aliena béns eclesiàstics o realitza actes d'administració sobre aquests béns;

§ 2. Que sigui castigat amb una pena justa, sense excloure'n la privació de l'ofici, quedant ferma l'obligació de reparar el dany:

1.er qui per pròpia culpa greu hagi comès el delictes de què tracta el § 1, 2.^{on};

2.^{on} qui d'una altra manera s'hagi demostrat greument negligent en l'administració dels béns eclesiàstics.

1377 § 1. Aquell que dona o promet coses, per tal que algú que exerceix un ofici o una funció en l'Església faci o ometi quelcom il·legítimament, ha de ser castigat amb una pena justa segons el c. 1336 §§ 2-4; així mateix qui accepta aquests regals o promeses sigui castigat segons la gravetat del delictes, sense excloure'n la privació de l'ofici, quedant ferma l'obligació de reparar el dany.

§ 2. Aquell que, en l'exercici de l'ofici o del càrrec, demana una oferta superior a allò que està establert o sumes afegides o quelcom en propi benefici, ha de ser castigat amb una adequada multa pecuniària o amb altres penes, sense excloure'n la privació de l'ofici, quedant ferma l'obligació de reparar el dany.

1378 § 1. El qui, a part dels casos ja previstos pel dret, abusa de la potestat eclesiàstica, de l'ofici o del càrrec, ha de ser castigat segons amb la gravetat de l'acte o omissió, sense excloure'n la privació de l'ofici o del càrrec, quedant ferma l'obligació de reparar el dany.

§ 2. El qui, per negligència culpable, realitza o omet il·legítimament, i amb dany aliè o escàndol, un acte de potestat eclesiàstica, de l'ofici o del càrrec, ha de ser castigat amb una pena justa segons el c. 1336 §§ 2-4, quedant ferma l'obligació de reparar el dany.

TÍTOL III

ELS DELICTES CONTRA ELS SAGRAMENTS

1379 § 1. Incorre en pena *latae sententiae* d'entredit o, si es tracta d'un clergue, també de suspensió:

1.er el qui, sense haver estat promogut a l'orde sacerdotal, atempta realitzar l'acció litúrgica del Sacrifici eucarístic;

2.^{on} el qui, fora del cas de què tracta en el c. 1384, no podent administrar vàlidament l'absolució sacramental, intenta de donar-la, o escolta una confessió sacramental.

§ 2. En els casos indicats en el § 1 poden afegir-s'hi d'altres penes, segons la gravetat del delictes, sense excloure'n l'excomunió.

§ 3. Qualsevol que atempti conferir l'orde sagrat a una dona, així com la dona que atempti rebre l'orde sagrat, incorre en excomunió *latae sententiae* reservada a la Seu Apostòlica; el clergue a més pot ser castigat amb l'expulsió de l'estat clerical.

§ 4. El qui administra deliberadament un sacrament als qui ho tenen prohibit ha de ser castigat amb la suspensió, a la qual poden afegir-s'hi d'altres penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4.

§ 5. El qui, fora dels casos dels quals es tracta en els §§ 1-4 i en el c. 1384, simula l'administració d'un sacrament, ha de ser castigat amb una pena justa.

1380 Aquell que amb simonia celebra o rep un sacrament, ha de ser castigat amb l'entredit o la suspensió o amb penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4.

1381 El reu de *communicatio in sacris* prohibida ha de ser castigat amb una pena justa.

1382 § 1. Qui llança per terra les espècies consagrades, o se les enduu o les reté amb una finalitat sacrílega, incorre en excomunió *latae sententiae* reservada a la Seu Apostòlica; el clergue pot ser castigat, a més, amb una altra pena, sense excloure'n l'expulsió de l'estat clerical¹.

§ 2. El reu de consagració amb una finalitat sacrílega d'una sola matèria o d'ambdues en la celebració eucarística o fora d'ella, ha de ser castigat segons la gravetat del crim, sense excloure'n l'expulsió de l'estat clerical.

1383 Qui obté il·legítimament un lucre amb l'estipendi de la Missa, ha de ser castigat amb una censura o amb penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4.

1384 El sacerdot que obra contra allò prescrit en el c. 977, incorre en excomunió *latae sententiae* reservada a la Seu Apostòlica.

1385 El sacerdot que, durant la confessió, o en ocasió o amb el pretext de la confessió, sol·licita el penitent a un pecat contra el sisè manament del Decàleg, ha de ser castigat, segons la gravetat del delict, amb suspensió, prohibicions o privacions; i, en els casos més greus, ha de ser expulsat de l'estat clerical.

1386 § 1. El confessor que viola directament el sigil sacramental, incorre en excomunió *latae sententiae* reservada a la Seu Apostòlica; qui ho viola només indirectament, ha de ser castigat en proporció amb la gravetat del delict.

§ 2. L'interpret i aquells altres de qui tracta el c. 983 § 2, si violen el secret, han de ser castigats amb una pena justa, sense excloure'n l'excomunió.

¹ Pontifici Consell per als textos legislatius, Resposta de 3 d'agost de 1999 (AAS 91 [1999] 918): "D. Si als cc. 1367 CIC i 1442 CCEO el mot llatí «abicere» cal entendre'l com l'acte de tirar per terra o no. R. Negativament i "ad mentem". La ment es aquesta: qualsevol acció voluntària i greument menyspreadora vers les Sagrades Espècies s'ha de considerar inclosa sota el verb «abicere»".

§ 3. Restant fermes les prescripcions dels §§ 1 i 2, tota persona que gravi amb qualsevol mitjà tècnic, o divulgui amb malícia en els mitjans de comunicació social, les coses dites pel confessor o pel penitent en la confessió sacramental, veritable o fingida, ha de ser castigat segons la gravetat del delicte, sense excloure'n, si es tracta d'un clergue, l'expulsió de l'estat clerical.

1387 El Bisbe que confereix a algú la consagració episcopal sense mandat pontifici, i també el qui la rep d'ell, incorren en excomunió *latae sententiae* reservada a la Seu Apostòlica².

1388 § 1. El Bisbe que, contra el que prescriu el c. 1105, ordena un súbdit aliè sense les dimissòries legítimes, incorre en la prohibició d'ordenar durant un any. I aquell que rebé l'ordenació, queda *ipso facto* suspès en l'orde que rebé.

§ 2. Qui accedeix als ordes sagrats afectat per una censura o una irregularitat, voluntàriament ocultada, a més d'allò que estableix el c. 1044 § 2, 1.er, queda suspès *ipso facto* en l'orde que rebé.

1389 Aquell que, fora dels casos de què tracten els cc. 1379-1388, exerceix il·legítimament la funció sacerdotal o un altre ministeri sagrat, ha de ser castigat amb una pena justa, sense excloure'n les censures.

TÍTOL IV

ELS DELICTES CONTRA LA BONA FAMA I EL DELICTE DE FALSEDAT

1390 § 1. Qui denuncia falsament davant un Superior eclesiàstic a un confessor, pel delicte de què tracta el c. 1385, incorre en entredit *latae sententiae*; i, si és clergue, també en suspensió.

§ 2. Qui presenta al Superior eclesiàstic una altra denúncia calumniosa per algun delicte, o d'una altra manera lesiona il·legítimament la bona fama del proïsme, ha de ser castigat amb una pena justa segons el c. 1336 §§ 2-4, a la qual pot afegir-s'hi una censura.

§ 3. El calumniador també ha de ser obligat a donar la satisfacció convenient.

1391 Ha de ser castigat amb penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4, segons la gravetat del delicte:

- 1.er qui falsifica un document públic eclesiàstic, o n'altera, en destrueix o n'amaga un d'autèntic, o utilitza un de fals o alterat;
- 2.^{on} qui, en un assumpte eclesiàstic, utilitza un altre document fals o alterat;
- 3.er qui afirma quelcom fals en un document públic eclesiàstic.

TÍTOL V

² Vegeu Pontifici Consell per als textos legislatius, Declaració sobre la recta aplicació del c. 1382 CIC (*Communicationes* 43 [2011] 30-33).

ELS DELICTES CONTRA OBLIGACIONS ESPECIALS

1392 El clergue que abandona voluntàriament i il·legítimament el ministeri sagrat durant sis mesos continuats, amb intenció de sostreure a la competent autoritat de l'Església, ha de ser castigat segons la gravetat del delicte amb suspensió o també amb penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4, i en els casos més greus pot ser expulsat de l'estat clerical.

1393 § 1. El clergue o el religiós que exerceix el comerç o la negociació contra les prescripcions dels canons, ha de ser castigat d'acord amb la gravetat del delicte amb penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4.

§ 2. El clergue o el religiós que, fora dels casos ja previstos pel dret, comet un delicte en matèria econòmica, o viola greument les prescripcions indicades en el c. 285, § 4, ha de ser castigat amb penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4, quedant ferma l'obligació de reparar el dany.

1394 § 1. Tot restant ferm el que prescriuen els cc. 194, § 1, 3.er i 694, § 1, 2.^{on}, el clergue que atempta matrimoni, encara que només sigui civilment, incorre en suspensió *latae sententiae*; i si, després d'haver estat amonestat, no canvia la seva conducta o continua provocant escàndol, ha de ser castigat gradualment amb privacions o també amb l'expulsió de l'estat clerical.

§ 2. El religiós de vots perpetus, no clergue, que atempta contraure matrimoni encara que sigui només el civil, incorre en entredit *latae sententiae*, a més d'allò establert al c. 694, § 1, 2.^{on}.

1395 § 1. El clergue concubinari, exceptuant el cas de què es tracta en el c. 1394, i el clergue que amb escàndol roman en un altre pecat extern contra el sisè manament del Decàleg, han de ser castigats amb suspensió; si persisteix el delicte després de l'amonestació, s'hi poden afegir gradualment d'altres penes, fins l'expulsió de l'estat clerical.

§ 2. El clergue que cometi d'una altra manera un delicte contra el sisè manament del Decàleg, quan aquest delicte hagi estat comès públicament, ha de ser castigat amb penes justes, sense excloure'n l'expulsió de l'estat clerical quan el cas ho requereixi.

§ 3. Que sigui castigat amb la mateixa pena de la qual tracta el § 2 el clergue que, amb violència, amenaces o abús de la seva autoritat, comet un delicte contra el sisè manament del Decàleg o obliga a algú a fer o patir actes sexuals.

1396 El qui incompleix greument l'obligació de residència a la qual està subjecte per raó d'un ofici eclesiàstic, ha de ser castigat amb una pena justa, sense excloure'n, després de l'amonestació, la privació de l'ofici.

TÍTOL VI

ELS DELICTES CONTRA LA VIDA, LA DIGNITAT I LA LLIBERTAT DE L'HOME

1397 § 1. Qui comet homicidi, o rapta o reté a un ésser humà amb violència o frau, o el mutila o fereix greument, ha de ser castigat, segons la gravetat del delicte, amb penes de les enumerades en el c. 1336 §§ 2-4; l'homicidi de les persones indicades en el c. 1370 es castiga amb les penes allà establertes, així com també en el § 3 d'aquest cànon.

§ 2. El qui procura un avortament, si aquest es produeix, incorre en excomunió *latae sententiae*³.

§ 3. Quan es tracti de delictes dels enumerats en aquest cànon, en els casos més greus el clergue que hagi delinquit ha de ser expulsat de l'estat clerical.

1398 § 1. Ha de ser castigat amb la privació de l'ofici i amb altres justes penes, sense excloure'n, si el cas ho requerís, l'expulsió de l'estat clerical, el clergue:

1.er que comet un delicte contra el sisè manament del Decàleg amb un menor o amb una persona que habitualment té un ús imperfecte de raó o a la qual el dret reconeix igual tutela;

2.^{on} que recluta o indueix un menor, o una persona que habitualment té un ús imperfecte de raó o la qual el dret reconeix igual tutela, perquè s'exposi pornogràficament o per participar a exhibicions pornogràfiques, tant veritables com simulades;

3.er que immoralment adquireix, conserva, exhibeix ni revela, en qualsevol forma i amb qualsevol instrument, imatges pornogràfiques de menors o de persones que habitualment tenen un ús imperfecte de raó.

§ 2. El membre d'un institut de vida consagrada o d'una societat de vida apostòlica, i qualsevol fidel que gaudeixi d'una dignitat o que exerceixi un ofici o una funció en l'Església, si comet un dels delictes enumerats en el § 1 o al c. 1395 § 3, ha de ser castigat segons el c. 1336 §§ 2-4, i amb l'afegit d'altres penes en proporció a la gravetat del delicte.

TÍTOL VII

NORMA GENERAL

1399 A part dels casos establerts en aquesta o altres lleis, la infracció externa d'una llei divina o canònica només pot ser castigada amb una pena certament justa quan així ho requereix l'especial gravetat de la infracció i urgeix la necessitat de prevenir o de reparar escàndols.

³ Comissió Pontifícia per a la interpretació dels textos legislatius, Resposta de 23 de maig de 1988 (AAS 80 [1988] 1818): “D. Si per avortament, segons el c. 1398, cal entendre només l’expulsió dels fetus immadur, o també la mort voluntàriament provocada del mateix fetus, de qualsevol manera i en qualsevol temps en què aquesta sigui produïda des del moment de la concepció. R. *Negativament a la primera part; afirmativament a la segona*”.